

Bevarandeplan Natura 2000

(Enligt 17 § förordningen om områdesskydd 1998:1252)

Älgån - Mörtebäcken, Arvika kommun, Värmlands län

Områdeskod och namn:	SE0610159 Älgån-Mörtebäcken
Mittpunktskoordinat:	1311364 - 6616230
Totalareal:	4,8 ha
Totalsträcka:	6,1 km
Fastställd av Länsstyrelsen:	2010-05-10
Uppdaterad senast:	2010-01-19
Områdestyp:	området är utpekade enligt Habitatdirektivet
Ägandeförhållanden:	17 fastigheter angränsar till de två vattendragen, två fastigheter ägs av Bergvik Skog AB resterande ägs privat.

Beskrivning av området

Natura 2000 området består av två vattendrag, Älgån och Mörtebäcken, som är belägna i sydvästra delen av Arvika kommun. Älgån löper ut från Älgsjön och mynnar i Glafsforden, medan Mörtebäcken löper från Långtjärnet och mynnar i Älgsjön. Således hänger deras vattensystem ihop med en gemensam koppling i Älgsjön. Gemensamt för övrigt är bl.a. att vattendragen ligger i avrinningsområden dominerade av brukad skogsmark. Mörtebäcken rinner huvudsakligen genom morändominerade marker, medan Älgån rinner genom silt/mjåla. Detta gör att vegetationen utmed Älgån är frodig och omges till stor del av en bård av lövträd, vanligtvis av björk och klipbal men inslag av ask, lind, hassel och hägg förekommer även. Vegetationen längs Mörtebäcken utgörs främst av al och gran. Förekomsten av gamla träd samt död ved i form av torrakor och rotvältor är bitvis god.

Älgån rinner genom en ganska smal dalgång som omges av bergsområden. Jordtäcket utgörs av morän, men i dalens lägre partier täcks det av finsediment som består av lera och silt. Med åren har älven skurit sig genom finsedimentet så att den underliggande moränen blottats. Således består älvens botten åtminstone delvis av sten, grus och sand vilket utgör en bra

livsmiljö för t.ex. flodpärlmusslan. Vid Mörtebäcken är mängden finsediment inte lika stor, men med morän som jordart bildas även här lämpliga livsmiljöer för t.ex. flodpärlmusslan.

Både Mörtebäcken och Älgån har tidigare använts som flottled, vilket gjort att botten är rensad och bitvis saknar variation. Vidare har delar av Älgån tidigare varit dammpåverkade. Idag finns endast en damm vid Älgåns inlopp. Ån har över tiden delvis restaurerats i syfte att förbättra förutsättningarna för strömlekande fiskar. Mörtebäcken har även den delvis restaurerats i syfte att förbättra livsmiljön för älvens organismer. Älgån och Mörtebäcken utgör bland annat föryngringsområde för storöring, samt livsmiljö för de rödlistade arterna flodpärlmussla och flodkräfta. Bottenfaunan i Älgån har bedömts hysa mycket höga naturvärden. Större delen av Mörtebäcken och dess kantzoon är, tack vare av sin naturlighet samt förekomst av flodpärlmussla och öring, klassad som nyckelbiotop. Älgåns vattensystem har även utpekats inom miljömålsarbetet (Levande sjöar och vattendrag) som ett av Värmlands mest skyddsvärda vattensystem. Det är även utpekad som ett Nationellt särskilt värdefullt vattensystem av Fiskeriverket, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet.

Inom vattenmyndighetens arbete med vattenförvaltning delas Älgån och Mörtebäcken in i två vattenförekomster, SE 661721-131170 och SE 661623-130882. Vattenförekomsterna bedöms ha god ekologisk status enligt vattenförvaltningsförordningen (SFS 2004:660) och Naturvårdsverkets handbok för statusklassning (2007:4). Med stöd av vattenförvaltningsförordningen (SFS 2004:660) har som miljö kvalitetsnorm föreslagits att god ekologisk status ska bibehållas i vattenförekomsterna SE661721-131170 och SE 661623-130882. Miljö kvalitetsnormen fastställs genom beslut 22 dec. 2009.

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Habitatkod	Habitatnamn	Areal (ha)
3260	Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor	4,8

Ingående arter enligt habitatdirektivet

Artkod	Artnamn
1029	Flodpärlmussla <i>Margaritifera margaritifera</i>
1163	Stensimpa <i>Cottus gobio</i>

Bevarandesyfte och bevarandemål

Syftet med Natura 2000-området Älgån-Mörtebäcken är att bidra till att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för den ingående naturtypen, *vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor*, och de ingående arterna, *flodpärlmussla* och *stensimpa*, på biogeografisk nivå. För att detta Natura 2000-område ska bidra till att uppnå gynnsam bevarandestatus för listad naturtyp och arter krävs att nedanstående bevarandemål uppfylls. Då bevarandemålen uppnås anses områdets utpekade naturtyp och arter ha gynnsamt tillstånd.

Art/naturtyp	Bevarandemål
<p>Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (3260)</p>	<p><i>Areal</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Naturtypen bibehålls i hela området (4,8 ha). <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Bottenfaunan ska uppfylla klass 1 eller 2 enligt bedömningsgrunderna i handboken "Statusklassning för sjöar, vattendrag, kustvatten och vatten i övergångszonen" (2007:4) vid respektive provtagningsplats (17BTF0108 Björksviken, 17BTF0112 Smedlyckan, 17BTF0113 Älgå) . - Vattenlevande organismer ska ha fria vandringsvägar inom Natura 2000-området. - Vattenståndsvariationerna ska vara så naturliga som möjligt, och det får inte förekomma nolltappning från dammen vid Älgsjön. - Enligt den modifierade undersökningstypen "Biotopkartering enl. Värmlandsmodellen (2006)" ska ingen del av vattendraget klassas som kraftigt påverkat av rensning/rätning, och maximalt 10 % av vattendraget får klassas som försiktigt påverkat av rensning/rätning efter att biotopvårdade sträckor som besiktigats och godkänts av Länsstyrelsen borträknats. - pH får inte understiga 6,2 vid något mätillfälle enligt kalkeffektuppföljningens handbok "Kalkning av sjöar och vattendrag" (2002:1) vid respektive provtagningsplats (17STA2123 Mörtebäcken, före Älgsjön, 17STA1098 Älgsjön mitt, 17STA0696 Älgån, Älgå/stn). - Medelvärdet av totalfosforhalten från provtagningarna ett specifikt år får inte överstiga 15 µg/l enligt kalkeffektuppföljningens handbok "Kalkning av sjöar och vattendrag" (2002:1) vid respektive provtagningsplats (17STA2123 Mörtebäcken, före Älgsjön, 17STA1098 Älgsjön mitt, 17STA0696 Älgån, Älgå/stn). - Medelvärdet av turbiditeten från provtagningarna ett specifikt år får inte överstiga 1 FNU enligt kalkeffektuppföljningens handbok "Kalkning av sjöar och vattendrag" (2002:1) (17STA2123 Mörtebäcken, före Älgsjön, 17STA1098 Älgsjön mitt, 17STA0696 Älgån, Älgå/stn). <p><i>Typiska arter</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Fiskfaunan ska uppfylla VIX-klass 1 eller 2 enligt bedömningsgrunderna i handboken "Statusklassning för sjöar, vattendrag, kustvatten och vatten i övergångszonen" (2007:4) vid elfiskelokalerna V Skyberg 17ELF0057, Kyrkan 17ELF0058 och Uppströms väg 17ELF0056. <p><i>Övrigt</i></p> <p>God ekologisk status ska bibehållas i vattenförekomsterna SE 661721-131170 och SE 661623-130882.</p>
<p>Flodpärlmussla (1029) Älgån</p>	<p><i>Populationsutveckling</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Den uppskattade totalpopulationsstorleken flodpärlmussla bibehålls eller ökar jmf med 2006 års inventering (66 000 st). - Andelen musslor under 5 cm ska inte understiga 20 % av populationen. - Musslor mindre än 2 cm ska förekomma. <p><i>Livsmiljö</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Medelpopulationerna av öring vid elfiskelokalerna V Skyberg 17ELF0057 och Kyrkan 17ELF0058 ska inte understiga, för 0+ 30 öring/100m² och för >0+ 40 öring/100m², enligt resultat efter standardiserat elfiske enligt SS-EN 14011.
<p>Flodpärlmussla (1029) Mörtebäcken</p>	<p><i>Populationsutveckling</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Den uppskattade totalpopulationsstorleken flodpärlmussla bibehålls eller ökar jämfört med första inventeringstillfället. - Andelen musslor under 5 cm ska inte understiga 20 % av populationen. - Musslor mindre än 2 cm ska förekomma.

	<p><i>Livsmiljö</i></p> <p>- Populationen av öring vid elfiskelokal Uppströms väg 17ELF0056 ska inte understiga, för 0+ 25 öring/100m² och för >0+ 20 öring/100m², enligt resultat efter standardiserat elfiske enligt SS-EN 14011.</p>
Stensimpa (1136)	<p><i>Populationsutveckling</i></p> <p>- Det skattade antal stensimpor bibehålls eller ökar jmf med resultatet från 2007 vid elfiskelokalerna Kyrkan 17 ELF0058 (90 stensimpor/100m²) och V Skyberg 17ELF0057 (60 stensimpor/100m²).</p> <p><i>Livsmiljö</i></p> <p>- Se mål för naturtypen "Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (3260)" ovan.</p>

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

För att naturtypen *vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor* samt arterna *flodpärlmussla* och *stensimpa* ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas.

3260 Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor

- Bibehållna eller förbättrade förhållanden avseende vattenföring och flödesdynamik.
- Ingen eller obetydlig påverkan av fragmentering (dämmen och andra vandringshinder), kanalisering, invallning, flottledsrensning mm.
- Fria vandringsvägar i anslutande vattensystem.
- Naturliga omgivningar med strandskog/svämskog, våtmarker och mader.
- God vattenkvalitet. Låg grad av antropogen belastning avseende försurande ämnen, närsalter, miljögifter och partiklar (grumlande ämnen).
- Strandzon med naturliga erosions- och sedimentationsprocesser.
- Naturlig artsammansättning utan negativ inverkan av främmande arter eller fiskstammar.

1029 Flodpärlmussla

Flodpärlmusslan är helt knuten till rinnande vatten med sand-, sten- eller grusbotten. Permanent vattenflöde, relativt hög strömhastighet och i de flesta fall ett klart, syrerikt, näringsfattigt och välbuffrande vatten med stabilt pH är ett krav för att arten ska trivas och reproducera sig. En hög strömhastighet och syrerikt vatten gynnar nedbrytning av organiskt material och minskar risken för igenslamning. Lokal reproduktion av öring eller lax är ytterligare förutsättningar för flodpärlmusslans överlevnad. Musslans larver lever som parasit på gälarna hos ung öring och lax och fiskarna utgör därmed en del av flodpärlmusslans livscykel. För att kunna tillväxa måste den lilla musslan hamna på en plats i en sand- eller grusbotten som genomströmmas av friskt vatten, så att musslan kan andas och filtrera näring. Spridning sker inom det aktivitetsområde som utnyttjas av småöringar, särskilt viktig är spridningen uppströms. Vandringshinder kan omöjliggöra återetablering av en utgången lokal population. Spridning sker normalt sett inte mellan vattensystem.

1163 Stensimpa

Stensimpan lever stationärt under stenar på grunt vatten i sjöar, älvar och bäckar. Arten kräver klara och syrerika vatten och är mycket känslig mot försurning. Födan utgörs av dagslände- och mygglarver, maskar och kräftdjur. Spridning kan ske både inom och mellan olika vattensystem så länge inga vandringshinder begränsar spridningsmöjligheterna. Arten är inte hotad i Sverige, men lokalt kan den slås ut till följd av försurning.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

3260 Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor

- Reglering av vattenföring, dammbyggnationer och dylikt
- Anläggningar som blir vandringshinder eller på liknande sätt fragmenterar vattendraget.
- Ovarsamt skogsbruk i vattendragets omgivning; kan ge ökad instrålning/temperatur, minskad tillgång på död ved, ökat tillflöde av organiskt material samt körskador som orsakar grumling och igenslamning av bottnarna.
- Intensivt jordbruk i vattendragets omgivning; ökad risk för erosion/grumling samt läckage av närings- och bekämpningsmedel.
- Kanalisering, fördjupning och invallning för att förhindra översvämningar.
- Vattenuttag under perioder med låga flöden
- Vägbyggen, järnvägar och andra anläggningar i bäckens närområde som kan påverka vattendragets naturvärden.
- Utsättning av främmande arter vilka kan rubba den naturliga artsammansättningen i vattendragen. Exempelvis kan utsättning av icke lokal öring påverka det inhemska öringsbeståndet negativt. Vidare utgör signalkräftan ett hot mot flodkräfta genom spridning av kräftpest.
- Exploatering inom vattendraget eller dess närhet, t.ex. byggande av bostäder, kan leda till ökade krav på översvämningsskydd.

1029 Flodpärlmussla

(hotbilder utöver de som nämns för naturtyp 3260)

- Trampskador från betesdjur (framförallt nötkreatur). Dels direkt mekanisk skada, dels långsiktig skada genom erosion och igenslamning.
- Försurning skadar flodpärlmusslan dels genom försämrade betingelser för öring, dels genom minskad halt av tillgängligt kalk i vattnet.
- Hot mot öringens förekomst, spridning och lek, och därmed brist på värdfisk, vilket i sin tur hämmar föryngringen av flodpärlmussla.
- För mycket bäver; bäverdämmen skapar vandringshinder för värdfisken samt bromsar vattenflödet vilket kan leda till syrefattigt vatten och risk för igenslamning.
- Körning i vattendraget i samband med t.ex. skogsbruksåtgärder.

1163 Stensimpa

- Minskad vattenföring vilket påverkar artens livsmiljö negativt. Arten kräver klart och syrerikt vatten.
- Försurning skadar stensimpan som är känslig för försämrade vattenkvalitet.
- Fragmentering av vattendraget leder till att stensimpans livsmiljö begränsas vilket utgör ett hot mot artens överlevnad på sikt.

Sammanfattad hotbild Älgån-Mörtebäcken

Skogsbruk är den dominerande markanvändningen i *Älgåns* avrinningsområde. Den relativt stora Älgsjön buffrar dock en stor del av avrinningsområdet innan vattnet avrinner genom ån. Trots att sjön uppströms fungerar som buffert finns ett flöde av partiklar från skogsmarken vilket leder till ansamling av slam på botten. Risken för tillförsel av näringsämnen från jordbruket är mycket stor, och det finns även viss risk att rester av bekämpningsmedel kan komma ner i vattendraget. Risk för tramp av kor i vattnet har förhindrats genom stängsling och anläggande av överfarter. Dock finns risk att kor kan ta sig igenom ett icke fungerande elstängsel och orsaka grumling och direkta tramskador på musslor. God tillsyn på elstängsel är därför ett krav för att undvika skada. I den del av ån som påverkas av jordbruket är tätheten av musslorna som störst. Igenslamning av Älgåns botten har orsakat en mycket kraftig igenväxning av inplanterade kransalger *Nitella* sp., växten täcker bitvis hela botten av ån. Kransalgerna riskerar att växa över befintliga flodpärlmusslor potentiella flodpärlmusselbottnar vilket försämrar levnadsförhållandena för flodpärlmusslan och begränsar dess spridningsmöjligheter.

Skogsbruk är även den dominerande markanvändningen i *Mörtebäckens* avrinningsområde. Avverkning och uttransporter av virke kan medföra markskador i närområdet och orsaka igenslamning av bottenarna. Markskador i samband med skogliga åtgärder medför därmed ett hot mot Älgån och Mörtebäcken. Bäver förekommer i båda vattendragen och kan med sina dämningar förändra vattendragets karaktär och på så sätt påverka flodpärlmusslan negativt.

Sammantaget bedöms hotbilden mot Natura 2000 området Älgån-Mörtebäcken och dess flodpärlmusselbestånd som komplicerad med flertalet faktorer som kan påverka vattendraget, dess musselbestånd, samt stensimpan negativt.

Bevarandeåtgärder med tidplan

Följande bestämmelser bidrar till att naturtypen *vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor* samt arterna *flodpärlmussla* och *stensimpa* uppnår bevarandemålen i Natura 2000-området Älgån-Mörtebäcken.

Gällande regelverk 2010

- Enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område, t.ex. en överfart i samband med skogsbruksåtgärder.

- Med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken får Skogsstyrelsen meddela de förelägganden och förbud som behövs för att miljöbalken ska efterlevas i samband med åtgärder som regleras i skogsvårdslagen, t.ex. om en åtgärd bedöms vara tillståndspliktig enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.
- Strandskydd (100 meter) gäller enligt 7 kap. 13-18 §§ miljöbalken.
- För markavvattning råder tillståndsplikt enligt 11 kap. miljöbalken.
- Anmälningsskyldighet eller tillståndsplikt för vattenverksamhet råder enligt 11 kap. miljöbalken.
- Vid skötsel av jordbruksmark ska hänsyn tas till naturvårdens intressen (12 kap. 8-10 §§ miljöbalken). Länsstyrelsen kan meddela föreskrifter om hänsyn för växt- och djurliv.
- Bekämpningsmedel och gödningsmedel får inte användas i närheten av ytvatten (SFS 1998:947) och SNFS 1997:2)
- Fiskerilagen 2 kap. 16 § innebär krav på tillstånd för utsättning av både fisk och kräftor.
- Flodpärlmusslan är fredad enligt 5 § förordning (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.
- Riksintresse för naturvård enligt 4 kap. 8 § miljöbalken.
- Anmälningsskyldighet för avverkningar större än 0,5 ha enligt 15 § skogsvårdslagen.
- Enligt 30 § skogsvårdsförordningen (1993:1096) ska hänsyn tas till naturvården och kulturmiljövården i samband med skogsbruksåtgärder.
- Samrådspunkt enligt 12 kap. 6 § miljöbalken för verksamheter eller åtgärder som inte omfattas av tillstånds- eller anmälningsskyldighet enligt andra bestämmelser i miljöbalken om de kan komma att väsentligt ändra naturmiljön.

Älgån-Mörtebäcken ingår i Älgsjöns fiskevårdsområde.

Behov av ytterligare bevarandeåtgärder

För att bevara naturvärdena i Älgån och Mörtebäcken är det viktigt att hela vattendraget och dess närhet skyddas. Arbetet med att skydda vattendragen som naturreservat påbörjades under våren 2007. Skyddsarbetet är främst inriktat på att skydda befintliga närområden och tillrinningsoråden från all form av negativ påverkan. Tills dess att reservatet bildats och vunnit laga kraft följer här nedan exempel på åtgärder samt hänsyn som bör tas i vattendragens närhet och i vissa fall även bör tillämpas i hela tillrinningsområdena.

- Ytterligare biotopvård i form av återskapande av lekbottnar för öring och återförande av material från flottledsrensning för att skapa mer gömslen och ståndplatser för öring, samt lämpliga bottenar för flodpärlmusslan (Lekgrusmaterial är utlagt på ett stort antal platser i ån.). Även åtgärder för fri fiskvandring och naturlig vattenföring kan bli aktuella.
- Troligtvis krävs krattning av bottenar för att hålla nere utbredning av *Nitella* sp. (kransalger).
- Inom jordbruksmark bör skyddszoner i form av obrukade eller oplöjda skyddszoner anläggas längs vattendraget. Detta för att minska tillförsel av näringsämnen och bekämpningsmedel.
- På skogsmark som gränsar till älven ska träd och buskar lämnas i den utsträckning som rekommenderas enligt Skogsstyrelsens föreskrifter (SKSFS 1993:2). Eventuell skötsel inom kantzonen bör gynna inslag av lövträd, förekomst av grova träd samt förekomst av döende och döda träd. De flesta kantzoner fungerar dock bäst om de får utvecklas fritt.

- Körning i samband med avverkning bör undvikas vid vattendrag och i kantzon (AR, SKSFS 1993:2).
- Avverkningsytor i vattendragens tillrinningsområden bör planeras så att ytavrinningen ”filtreras” genom våtmarker eller andra fungerande ekologiska skyddszoner.
- Överfarter av vattendrag som mynnar i Natura 2000-området ska undvikas. Måste överfarter anläggas så ska alternativa lösningar vara väl utredda och samrådats med Länsstyrelsen för att bästa lösningen ska uppnås.
- Om skyddsdikning måste göras i tillrinningsområdet bör diken ej nå vattendragen. Vidare bör sedimentationsbassänger anläggas. Detta gäller samtliga diken innan de når Älgån eller Mörtebäcken.
- Virkeslagring bör ej ske i vattendragens kantzon.
- Rensning av diken, bäckar och åar undviks eller utförs med stor hänsyn enligt miljöbalkens allmänna hänsynsregler.
- Uttag för bevattning bör ej göras vid lågt vattenstånd.
- Anläggning av permanenta broar eller eventuellt vadarställen för nötdjur, samt stängsling av vissa delsträckor för att undvika trampsador på musslorna.
- Vid eventuella vägbyggen i vattendragens kantzon bör avståndet mellan väg och vattenmiljö vara minst 30 m. Vägdiken ska inte mynna direkt i vattnet. Eventuella vägtrummor ska placeras så de inte utgör vandringshinder. Detta innebär att vägtrumorna läggs under eller i nivå med vattendragets naturliga botten.
- Aktiva insatser kan behövas för att minska bäverns aktiviteter i vattendragen. Enligt Jaktförordningen får Länsstyrelsen ge tillstånd till att bävrars boplatser och dammbyggnad förstörs. Tillstånd till sådan förstörelse under tiden den 1 september - den 30 april får dock endast lämnas om det är absolut nödvändigt för att förhindra allvarliga skador. Bävers dammbyggnad, men däremot inte boplatser, får förstöras utan tillstånd under tiden den 1 maj – den 31 augusti i hela länet. Under tiden den 1 oktober – den 10 maj är det allmän jakttid på bäver.
- Regionalt och lokalt samarbete inom avrinningsområden för genomförande av förebyggande åtgärder och bevarande. Riktvärden för att uppnå god ekologisk status enligt ramdirektivet för vatten bör upprättas för vattendrag inom Natura 2000 nätverket.
- Det är viktigt att desinficera redskap som ska användas i vattenmiljön för att undvika spridning av kräftpest.
- Biotopvård i form av återförande av material från flottledsrensning bör utföras för att skapa mer gömslen och ståndplatser för flodpärlmusslan samt skapa nya lekplatser för öring.

Förslag till skydd

Älgån-Mörtebäckens Natura 2000-värden samt naturvärdena i övrigt bedöms vara i behov av ett starkt långsiktigt områdesskydd med plan för skötsel och restaurering. Älgån är Värmlands i särklass flodpärlmussletätaste vattendrag samt hyser en stark stam av vandrande öring, vilket medfört att bevarandeåtgärden bildande av naturreservat påbörjades år 2007. Fram till naturreservatet är beslutat bedöms tillståndsplikten enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken, samt *miljöhänsyn vid skogliga åtgärder* enligt skogsvårdslagen vara de viktigaste åtgärderna för att uppnå en långsiktig och hållbar vattenvård för bevarandet av naturvärdena inom Älgån och Mörtebäckens påverkansområde. Landområden i anslutning till vattendraget som hyser egna höga naturvärden, exempelvis nyckelbiotopskvalitet, bör

säkras. Stängsling av musseltäta älvsträckor utgör även en viktig åtgärd för att förhindra att musslor trampas sönder.

Bevarandestatus idag

3260 Vattendrag med flytbladsvegetation och akvatiska mossor

Nationellt

Ett fåtal vattendrag i Sverige är helt opåverkade av uttag av vattenkraft. Nästan alla vattendrag är fysiskt påverkade, historiskt av flottledsrensning och idag framförallt av skogsbruk, jordbruk och annan exploatering. Vattendragen är också påverkade kemiskt och i många fall även biologiskt (främmande arter eller fiskstammar). Höga naturvärden återfinns i älv- och bäckfåror vars förutsättningar bygger på naturlighet i vattendynamiken, naturlighet i omgivningarna och god vattenkvalitet. Vattendragen kan delas in i två typer. De kan vara lugnflytande genom de flackare delarna av avrinningsområdet och då hysa flytbladsvegetation som t.ex. näckrosor, alternativt mer strömmande med stenigare bottensubstrat och hysa olika arter vattenmossa som t.ex. näckmossor. Ibland förekommer kombinationen av de två i samma vattendrag. Gynnsam bevarandestatus för naturtypen kan upprätthållas endast om bevarandeåtgärderna inbegriper angränsande strandmiljöer av betydelse för vattendraget, utökad hänsyn i tillrinningsområdet samt restaurering av särskilt värdefulla objekt.

Älgån-Mörtebäcken

Älgån har trots antropogen påverkan flera naturlighetskriterier. Förekomsten av öring och flodpärlmussla visar på ett vattendrag med höga naturvärden. Här finns gott om både mindre och större öring. Restaurering har genomförts för att förbättra bottenarna, vilka skadats under tidigare flottningsepok. Ytterligare restaurering och biotopvård kommer att bli aktuell för att uppfylla bevarandemålen och på så sätt stärka bestånden av öring och flodpärlmussla. Bäver förekommer i vattendraget och jakt i kombination med utrivning av dammar kan komma att bli en återkommande skötselinsats. I dagsläget är bevarandemålen för bottenfauna, fisk och pH uppfyllda, medan övriga mål antingen saknar tillräckliga undersökningar, t.ex. turbiditet och fosfor, eller inte uppfyller målen ännu.

Mörtebäcken utgör en oreglerad skogsbäck med höga naturvärden. De höga naturvärdena grundar sig främst på förekomst av öring och flodpärlmussla. Restaurering av bäckbottenarna i form av utlägg av större block, förbättra lekbottenar för öring, m.m. har genomförts i syfte att återställa förhållandena efter flottledsrensningen. Bäver förekommer i vattendraget och jakt i kombination med utrivning av dammar kan komma att bli en återkommande skötselinsats. I dagsläget är bevarandemålen för bottenfauna, fisk och pH uppfyllda, medan övriga mål antingen saknar tillräckliga undersökningar, t.ex. turbiditet och fosfor, eller inte uppfyller målen ännu.

1029 Flodpärlmussla

Nationellt

Flodpärlmusslan förekommer i rinnande vatten över hela landet. Den förekommer i både större och mindre vattendrag både i skogs- och jordbrukslandskap. Under 1900-talet har arten gått kraftigt tillbaka inom stora delar av sitt utbredningsområde. Inventeringar visar att flodpärlmusslan är försvunnen från 40-50 % av de lokaler där den fanns under början och mitten av 1900-talet. Flodpärlmusslan förekommer uppskattningsvis i 400 av våra vattendrag (2005). Trots den relativt stora förekomsten är arten rödlistad i landet, klassad till kategorin *sårbar*. Det stora problemet med flodpärlmusslan är att det i större delen av flodpärlmusslornas bestånd saknas föryngring, vilket på sikt leder till att arten dör ut.

Flodpärlmusslan finns med på den internationella rödlistan då arten minskat starkt i hela sitt utbredningsområde. I Europa har arten minskat med hela 90 % under 1900-talet. Sett i ett internationellt perspektiv utgör Sverige och angränsande länder ett kärnområde.

Älgån-Mörtebäcken

Älgån är Värmlands i särklass musseltätaste vattendrag. Musselbeståndet i ån bedöms dock vara i behov av bevarandeåtgärder i form av att vissa åsträckor stängs ut så att trampsador och erosion orsakad av nötkreatur undviks. Vidare bör tillförsel av näring från jord- och skogsbruk minska för att igenslamning av botten ska minimeras. Utbredning av bäver och kransalger bör hållas under uppsikt. Flodpärlmusslans bevarandestatus bedömdes efter senaste inventeringen som negativ (2007).

Flodpärlmussla finns på flera delstäckor i Mörtebäcken. Bevarandestatusen är oklar eftersom inte Mörtebäcken hittills ingått i den löpande uppföljningen av flodpärlmussla i länet. Viktigt är att flödet av partiklar från omgivande skogsbruk minimeras och att bäverns framfart hålls under uppsikt. Både nya och gamla bäverdammar förekommer i bäcken.

1163 Stensimpa

Nationellt

Stensimpan är utbredd i framför allt låglandet och finns i alla landskap utom på Öland och Gotland. Den finns även i Bottniska viken och Östersjön, åtminstone ner till Småland. Förekomsterna i Götalands inland är fläckvisa och i stora områden saknas arten där.

Älgån-Mörtebäcken

Stensimpa förekommer allmänt i Älgån men har inte registrerats vid något elfiske i Mörtebäcken. En möjlig förklaring till det är att det finns ett strömmande parti i början av Mörtebäcken vilket skulle kunna begränsa möjligheterna för stensimpan att etablera sig i vattendraget. Några direkta hot mot arten i Älgån bedöms inte förekomma. Statusen för stensimpan är idag god då bevarandemålen för arten är uppfyllda.

Uppföljning

För att bedöma ingående naturtyps och arters status i vattendraget krävs uppföljning av de uppsatta områdesspecifika bevarandemålen. Målen preciseras under rubriken ”Bevarandesyfte och bevarandemål” tidigare i dokumentet, medan uppföljningsmetoder och intervaller beskrivs nedan. Vid uppföljning utvärderas även befintliga bevarandeåtgärder för att se om de fyller sitt syfte. Om en befintlig bevarandeåtgärd inte har avsedd effekt kommer åtgärden att justeras och bevarandeplanen uppdateras.

Arealen följs upp vart 6:e år genom GIS-analys av ortofoto.

Bottenfauna provtas varje år enligt handboken ”Statusklassning för sjöar, vattendrag, kustvatten och vatten i övergångszonen” (2007:4).

Rensning, rätning och kontinuitet följs upp vart 12 år enligt undersökningstypen ”Biotopkartering enl. Värmlandsmodellen (2006)”. I samband med biotopkarteringen undersöks utbredningen av kransalger (*Nitella sp.*) visuellt och dokumenteras.

Vattenkemi följs upp 5 gånger per år enligt kalkeffektuppföljningens handbok ”Kalkning av sjöar och vattendrag” (2002:1).

Fiskfaunan följs upp vart annat år enligt standardiserat elfiske SS-EN 14011.

Flodpärlmusslans populationsutveckling följs upp vart 3:e år enligt undersökningstyp ”Övervakning av stormusslor (2004)” i Älgån, och i Mörtebäcken enligt metoden ”Enkel statusbeskrivning av flodpärlmusselbestånd – en metodbeskrivning” (2005) .

Planerade biotopvårdsåtgärder i Älgån och Mörtebäcken ska samrådas med Länsstyrelsen och besiktigas efter genomförande.

Bilaga

1. Karta över Natura 2000-områdets avgränsning och ingående naturtyps utbredning.

Referenser

- Johansson Bo-Erland. Uppdrag från Länsstyrelsen 2004. PM - Beskrivning av hotbild och förslag till bevarandeåtgärder och skydd för Älgån/Mörtebäcken.
- Länsstyrelsen i Värmlands län. 2006. Biotopkartering av värdefulla vattendrag i Värmland 2005.
- Länsstyrelsen i Värmlands län. 2006. Databasen Värdefulla sjöar och vattendrag i Värmlands län 2005.
- Länsstyrelsen i Värmlands län. 2007. Strategi för formellt skydd av skog i Värmlands län. Rapport nr 2007:5.

- Länsstyrelsen i Värmlands län. 2007. Strategi och plan för restaurering av vattendrag i Värmlands län, Levande sjöar och vattendrag, delmål 2 (2007:21).
- Länsstyrelsen i Värmlands län. 2008. Basinventering av Natura 2000-vattendragen.
- Länsstyrelsen i Värmlands län. 2008. Kalkningsplan och kalkdatabas.
- Länsstyrelsen i Västernorrlands län. 2005. Håkan Söderberg. Enkel statusbeskrivning av flodpärlmusselbestånd – en metodbeskrivning.
- Naturvårdsverket. 2002. Kalkning av sjöar och vattendrag. Rapport 2002:1
- Naturvårdsverket. 2003.Handledning för miljöövervakning, undersökningstyp Biotopkartering - vattendrag 2003.
- Naturvårdsverket. 2003. Natura 2000, Art- och naturtypsvisa vägledning, naturtyp 3260 enl. version 03-06-06 och arterna flodpärlmussla och stensimpa enl. version 03-04-16. (www.naturvardsverket.se).
- Naturvårdsverket. 2004. Handledning för miljöövervakning, undersökningstyp Övervakning stormusslor 2004.
- Naturvårdsverket. 2005. Åtgärdsprogram för bevarande av flodpärlmussla. Rapport 5429.
- Naturvårdsverket. 2007. Statusklassning för sjöar, vattendrag, kustvatten och vatten i övergångszoner. Rapport 2007:4
- Skogsstyrelsen. 2000. Skogsbruk vid vatten. Skogsstyrelsens förlag. Jönköping.
- SS-EN 14011.2006. Vattenundersökningar – Provtagning av fisk med elektricitet. SIS (Svensk standard).

Bilaga 1. Natura 2000-området Älgån-Mörtebäckens avgränsning, tillika naturtypens avgränsning.

 Natura 2000

1:20 000

